

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра підприємництва і права

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Конституційне право України

(обов'язкова фахова навчальна дисципліна)

Освітньо-професійна програма Правознавство

спеціальність 081 Право

галузь знань 08 Право

освітній ступінь Бакалавр

Розробник: Козаченко Юлія, доцент кафедри підприємництва і права, кандидат юридичних наук, доцент

Гарант: Осташова Валерія, доцент кафедри підприємництва і права, кандидат юридичних наук, доцент

Полтава

2022 р.

Форма опису навчальної дисципліни та інформація про розробника

Назва навчальної дисципліни	Конституційне право України
Назва структурного підрозділу	Кафедра підприємництва і права Навчально-наукового інституту економіки, управління, права та інформаційних технологій
Контактні дані розробників, які залучені до викладання	 <p><i>Викладач: Козаченко Юлія</i>, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри підприємництва і права; <i>Контакти:</i> ауд. 482-а (навчальний корпус №4); <i>e-mail:</i> yuliya.kozachenko@pdaa.edu.ua <i>сторінка викладача:</i> https://www.pdaa.edu.ua/people/kozachenko-yuliya-anatoliyivna</p>
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський) рівень
Спеціальність	081 Право
Попередні умови для вивчення навчальної дисципліни	Навчальна дисципліна «Конституційне право України» вивчається на першому році навчання першого (бакалаврського) освітнього рівня (120 кредитів ЄКТС, термін навчання 2 навчальні роки) є вихідною і не потребує обов'язкового попереднього вивчення освітніх компонентів.

Заплановані результати навчання

Мета вивчення навчальної дисципліни – формування високого рівня правової культури майбутнього юриста на основі засвоєння правових знань, умінь і навичок з навчальної дисципліни «Конституційне право України» та можливості їх практичного застосування.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни: формування у майбутніх фахівців: знань про: поняття «конституційне право України», його місце в системі галузей публічного права; основні положення теорії конституціоналізму та конституції; систему і зміст основних конституційно-правових інститутів; систему конституційного законодавства України; зміст прав людини і основоположних свобод; механізм реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина; джерела конституційного права; засади конституційного ладу України; конституційно-правове регулювання питань організації та діяльності органів державної влади; поняття та конституційні засади територіального устрою України; засади місцевого самоврядування; вміння:

володіти конституційно-правовими поняттями та категоріями; вміти аналізувати норми різних конституційно-правових актів; застосовувати нормативну базу з конституційного права для вирішення науково-практичних завдань; відслідковувати зв'язки норм конституційного права з нормами інших галузей права; визначати сутність конституційної системи органів державної влади та їх правосуб'єктність.

Компетентності:

Загальні:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 6. Навички використання інформаційних комунікаційних технологій.

ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 8. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 12. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.

ЗК 14. Цінування та повага різноманітності і мультикультурності.

ЗК 15. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

Фахові:

ФК 3. Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи.

ФК 7. Здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів, щонайменше з таких галузей права, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.

ФК 8. Знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

ФК 11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти

Програмні результати навчання:

ПРН 5. Давати короткий висновок щодо окремих проблем з достатньою обґрунтованістю.

ПРН 15. Вільно використовувати для професійної діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.

ПРН 18. Виявляти знання і розуміння основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування національної правової системи

ПРН 19. Демонструвати необхідні знання та розуміння сутності та змісту основних правових інститутів і норм фундаментальних галузей права.

ПРН 21. Застосовувати набуті знання у різних правових ситуаціях, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки.

Програма навчальної дисципліни

- Тема 1. Конституційне право України як галузь права
- Тема 2. Конституція – Основний Закон України
- Тема 3. Засади конституційного ладу України
- Тема 4. Громадянство України
- Тема 5. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні
- Тема 6. Конституційний статус суспільно-політичних інститутів
- Тема 7. Форми безпосередньої демократії в Україні
- Тема 8. Конституційна система державних органів України
- Тема 9. Верховна Рада України – орган законодавчої влади України
- Тема 10. Законодавчий процес в Україні
- Тема 11. Президент України – глава Української держави
- Тема 12. Органи виконавчої влади в Україні
- Тема 13. Конституційний Суд України
- Тема 14. Конституційний статус органів суду і прокуратури
- Тема 15. Територіальний устрій України
- Тема 16. Місцеве самоврядування в Україні

Трудомісткість:

Загальна кількість годин 150

Кількість кредитів 5

Форма семестрового контролю екзамен

Структура курсу

Назви тем	Кількість годин								
	денна форма					заочна форма			
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі		
		л	п	н/п	с.р.		л	п	с.р.
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
Тема 1. Конституційне право України як галузь права	7	2	-	-	5	6	-	-	6
Тема 2. Конституція – Основний Закон України	10	2	2	-	5	8	2	-	6
Тема 3. Засади конституційного ладу України	10	2	2	-	6	9	-	2	7
Тема 4. Громадянство України	10	2	2	-	6	7	-	-	7
Тема 5. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні	10	2	2	-	6	9	-	-	9
Тема 6. Конституційний статус суспільно-політичних інститутів	10	2	2	-	6	7	-	-	7
Тема 7. Форми безпосередньої демократії в Україні	10	2	2	-	6	7	-	-	7
Тема 8. Конституційна система державних органів України	7	2	-	-	5	7	-	-	7
Тема 9. Верховна Рада України – орган законодавчої влади України	10	2	2	-	6	9	2	-	7
Тема 10. Законодавчий процес в	10	2	2	-	6	7	-	-	7

Україні									
Тема 11. Президент України – глава Української держави	10	2	2	-	6	9	-	2	7
Тема 12. Органи виконавчої влади в Україні	10	2	2	-	6	9	2	-	7
Тема 13. Конституційний Суд України	9	2	2	-	5	7	-	-	7
Тема 14. Конституційний статус органів суду і прокуратури	10	2	2	-	6	7	-	-	7
Тема 15. Територіальний устрій України	9	2	2	-	5	7	-	-	7
Тема 16. Міське самоврядування в Україні	9	2	2	-	5	7	-	-	7
Індивідуальне завдання: контрольна робота	x	x	x	x	x	26	-	-	26
Усього годин	150	32	28	-	90	150	6	4	114
ЕКЗАМЕН	27				27	27			27

Політика оцінювання

1. Академічна доброчесність:

Здобувач вищої освіти повинен дотримуватись Кодексу академічної доброчесності та Кодексу про етику викладача та здобувача вищої освіти Полтавського державного аграрного університету. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

2. Система оцінювання:

Схема нарахування балів з навчальної дисципліни

Денна форма навчання

Назва теми	Види навчальної роботи студентів				Разом по темі
	Ведення конспекту лекцій	Виконання вправ на практичних заняттях	Виконання завдань самостійної роботи	Написання реферату	
Тема 1. Конституційне право України як галузь права	-	-	1	-	1
Тема 2. Конституція – Основний Закон України	-	3	1	-	4
Тема 3. Засади конституційного ладу України	-	3	1	-	4
Тема 4. Громадянство України	-	3	1	-	4
Тема 5. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні	-	3	1	-	4
Тема 6. Конституційний статус суспільно-політичних інститутів	-	3	1	-	4
Тема 7. Форми безпосередньої демократії в Україні	-	3	1	-	4
Тема 8. Конституційна система державних органів України	-	-	1	-	1

Тема 9. Верховна Рада України – орган законодавчої влади України	-	3	1	-	4
Тема 10. Законодавчий процес в Україні	-	3	1	-	4
Тема 11. Президент України – глава Української держави	-	3	1	-	4
Тема 12. Органи виконавчої влади в Україні	-	3	1	-	4
Тема 13. Конституційний Суд України	-	3	1	-	4
Тема 14. Конституційний статус органів суду і прокуратури	-	3	1	-	4
Тема 15. Територіальний устрій України	-	3	1	-	4
Тема 16. Місьцеве самоврядування в Україні	-	3	1	-	4
Ведення конспекту лекцій	15	-	-	-	15
Написання реферату	-	-	-	7	7
ЕКЗАМЕН	-	-	-	-	20
Разом	15	42	16	7	100

* Перевірка засвоєння теоретичних питань та завдань, що виносилися на самостійну роботу, здійснюється шляхом перевірки виконаних письмово робіт.

Заочна форма навчання

Назва теми	Види навчальної роботи здобувачів вищої освіти				Разом по темі
	Ведення конспекту лекцій	Виконання завдань на практичних заняттях	Виконання завдань самостійної роботи	Написання контрольної роботи	
Тема 1. Конституційне право України як галузь права	-	-	1	-	1
Тема 2. Конституція – Основний Закон України	-	-	1	-	1
Тема 3. Засади конституційного ладу України	-	6	1	-	4
Тема 4. Громадянство України	-	-	1	-	1
Тема 5. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні	-	-	1	-	1
Тема 6. Конституційний статус суспільно-політичних інститутів	-	-	1	-	1
Тема 7. Форми безпосередньої демократії в Україні	-	-	1	-	1
Тема 8. Конституційна система державних органів України	-	-	1	-	1
Тема 9. Верховна Рада України – орган законодавчої влади України	-	-	1	-	1
Тема 10. Законодавчий процес в Україні	-	-	1	-	1
Тема 11. Президент України – глава Української держави	-	6	1	-	4
Тема 12. Органи виконавчої влади в Україні	-	-	1	-	4
Тема 13. Конституційний Суд України	-	-	1	-	1
Тема 14. Конституційний статус органів суду і прокуратури	-	-	1	-	1
Тема 15. Територіальний устрій України	-	-	1	-	1
Тема 16. Місьцеве самоврядування в Україні	-	-	1	-	1
Ведення конспекту лекцій	12	-	-	-	15
Написання контрольної роботи	-	-	-	40	40
ЕКЗАМЕН	-	-	-	-	20
Разом	12	12	16	40	100

* Перевірка засвоєння теоретичних питань та завдань, що виносилися на самостійну роботу, здійснюється шляхом перевірки виконаних письмово робіт.

Форми оцінювання результатів навчання

Денна форма навчання

Програмні результати навчання	Форма оцінювання					Разом
	Ведення конспекту лекцій	Виконання вправ на практичних заняттях	Виконання завдань самостійної роботи	Написання реферату	Екзамен	
ПРН 5	3	8,4	3,2	1,4	4	20
ПРН 15	3	8,4	3,2	1,4	4	20
ПРН 18	3	8,4	3,2	1,4	4	20
ПРН 19	3	8,4	3,2	1,4	4	20
ПРН 21	3	8,4	3,2	1,4	4	20
Разом	15	42	16	7	20	100

Заочна форма навчання

Програмні результати навчання	Форма оцінювання					Разом
	Ведення конспекту лекцій	Виконання вправ на практичних заняттях	Виконання завдань самостійної роботи	Виконання контрольної роботи	Екзамен	
ПРН 5	2,4	2,4	3,2	8	4	20
ПРН 15	2,4	2,4	3,2	8	4	20
ПРН 18	2,4	2,4	3,2	8	4	20
ПРН 19	2,4	2,4	3,2	8	4	20
ПРН 21	2,4	2,4	3,2	8	4	20
Разом	12	12	16	40	20	100

Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Демків Р.Я. Конституційне право України: курс лекцій / Р.Я. Демків. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 332 с.
2. Задорожня Г.В. Конституційне право України: підручник / Г.В. Задорожня, Ю.А. Задорожний, І.М. Сопілко. К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друку», 2010. 448 с.
3. Конституційне право України: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. В. П. Колісника та Ю. Г. Барабаша. Х.: Право, 2008. 416 с.
4. Конституційне право України: підручник / В.Ф.Погорілко, М.О. Баймуратов, О.Ф. Фрицький, та ін.; За ред. О.Ф.Фрицького. К.: Юрінком Інтер, 2009. 352 с.
5. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол.: В. Я. Тацій (голова редкол.), О. В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш та ін.; Нац. акад. прав. наук України. 2-ге вид., переробл. і допов. Х. : Право, 2011. 1128 с.
6. Совгіря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 556 с

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України від 28.06.1996. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Загальна декларація прав людини : Декларація ООН від 10.12.1948. Голос України. 2008. № 236.
3. Виборчий кодекс України від 19.12.2019 № 396-IX. Відомості Верховної Ради України. 2020. № 7, № 8, № 9. Ст.48.
4. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990. Відомості Верховної Ради України. 1990. № 31. Ст. 429.
5. Про Автономну Республіку Крим: Закон України від 17.03.1995 № 95/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1995. №11. Ст. 69.
6. Про альтернативну (невійськову) службу : Закон України від 12.12.1991 № 1975-XII. Відомості Верховної Ради України. 1999. №15. Ст. 188.

7. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту : Закон України від 08.07.2011 № 3671-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. N 16. Ст.146.
8. Про Вищу раду правосуддя : Закон України від 21.12.2016 № 1798-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 7-8. Ст.50.
9. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25.03.1992 № 2232-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 27. Ст.385.
10. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI . Відомості Верховної Ради України. 2013. № 1. Ст.1.
11. Про громадянство України : Закон України від 18.01.2001 № 2235-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. N 13. Ст.65.
12. Про Державний Гімн України : Закон України від 06.03.2003 № 602-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 24. Ст.163.
13. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 4. Ст.43.
14. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII. Відомості Верховної Ради. 2019. № 21. Ст.81.
15. Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим : Закон України від 23.12.1998 № 350-XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. №5-6. Ст. 43.
16. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. №47. Ст. 256.
17. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 № 794-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 13. С. 222.
18. Про комітети Верховної Ради України : Закон України від 04.04.1995 № 116/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1995. №19. Ст. 134.
19. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 35. Ст.376.
20. Про міжнародні договори України : Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. N 50. Ст. 540.
21. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон від 21.05.1997 № 280/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. №24. Ст. 170.
22. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. №20-21. Ст. 190.
23. Про національні меншини в Україні : Закон України від 25.06.1992 № 2494-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 36. Ст. 529.
24. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. Відомості Верховної Ради. 2015. № 28. ст.250.
25. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 19-20. Ст.179.
26. Про політичні партії в Україні : Закон України від 05.04.2001 № 2365-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 23. Ст. 118.
27. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. Відомості Верховної Ради. 2015. № 2-3. Ст. 12.
28. Про Раду національної безпеки і оборони України : Закон України від 05.03.1998 № 183/98-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1998. № 35. ст.237.
29. Про регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 14-15, № 16-17. Ст.133.
30. Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України від 23.04.1991 № 987-XII. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 25. Ст. 283.
31. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон від 07.06.2001 № 2493-III. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 33. Ст. 175.
32. Про статус депутатів місцевих рад : Закон України від 11.07.2002 № 93-IV. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 40. Ст. 290.
33. Про статус народного депутата України : Закон від 17.11.1992 № 2790-XII. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 3. Ст. 17.
34. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 31. Ст.545.
35. Про телебачення і радіомовлення : Закон України від 21.12.1993 № 3759-XII. Відомості

Верховної Ради України. 1994. N 10. Ст. 43.

36. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 20. Ст. 99.

37. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 № 3166-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 38. Ст.385.

38. Про Центральну виборчу комісію : Закон від 30.06.2004 № 1932-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 36. Ст. 448.

39. Про Державний герб України : Постанова Верховної Ради України від 19.02.1992 № 2137-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. N 40. СТ.592

40. Про Державний прапор України : Постанова Верховної Ради України від 28.01.1992 № 2067-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. N 19. СТ.257.

41. Про проголошення незалежності України: Постанова Верховної Ради України від 24.08.1991 № 1427-XII. Відомості Верховної Ради України. 1991 р. № 38. Ст. 502.

42. Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 № 950. Офіційний вісник України. 2007. № 54. Ст. 2180.

43. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади : постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 № 442. Офіційний вісник України. 2014. № 74. Ст. 2105.

44. Про Регламент Конституційного Суду України : Постанова Конституційного Суду України від 22.02.2018 № 1-пс/2018. Офіційний вісник України. 2018. № 21. Ст. 696.

45. Про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою Української РСР : Указ Президії Верховної Ради УРСР від 12.03.1981 № 1654-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1654-10>

Допоміжні:

1. Авер'янов В.Б. Органи виконавчої влади в Україні / В.Б. Авер'янов. К.: Ін Юре, 1997. 48 с.
2. Актуальні проблеми конституційного права України: підручник / за заг. ред. проф. Олійника А.Ю. К.: «Центр учбової літератури», 2013. 554 с.
3. Баглай М.В. Малая энциклопедия конституционного права / М.В. Баглай, В.А. Туманов. – М.: БЕК, 1998. 519 с.
4. Барабаш Ю. Г. Парламентський контроль в Україні (конституційно- правовий аспект) : [монографія] / Ю. Г. Барабаш. Х., 2004. 197 с.
5. Битяк Ю.П. Державна служба в Україні: організаційно-правові засади: Монографія / Ю.П. Битяк. Х.: Право, 2005. 304 с.
6. Бодрова І.І. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні : підручник / І.І. Бодрова, С.В. Болдирев, В.О. Величко та ін. ; за ред. С.Г. Серьогіної. 2-ге вид. переробл. та доповн. Х. : Право, 2011. 360 с
7. Влада в Україні: шляхи до ефективності. : Всеукр. форум учених-правознавців. / відп. ред. О. Д. Святоцький. К.: Ін Юре, 2010. 686 с.
8. Головін А.С. Права людини: інтерпретаційна діяльність Конституційного Суду України / А.С. Головін. К.: Логос, 2012. 369 с.
9. Заєць А. П. Правова держава в контексті сучасного українського досвіду / А.П. Заєць. К. : Парламентське вид-во, 1999. 248 с.
10. Козаченко Ю.А. Конституційні принципи верховенства права і законності в господарському судочинстві України. *Порівняльно-аналітичне право*. № 2. 2018. URL : http://www.pap.in.ua/2_2018/41.pdf.
11. Козаченко Ю.А. Питання систематизації прав пацієнта. *Проблеми законності*. 2014. Вип. 125. С. 177–183.
12. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні: Підручник/ 2-е вид., перероб. і доп. К.: Юрінком Інтер, 2007. 504 с.
13. Колодій А.М. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні / А.М. Колодій, А. Ю. Олійник . К.: Прав. єдність, 2008. 350 с.
14. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол.: В. Я. Тацій (голова редкол.), О. В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш та ін. ; Нац. акад. прав. наук України. 2-ге вид., переробл. і допов. Х. : Право, 2011. 1128 с.
15. Конституція та засади конституційного ладу України у питаннях та відповідях : навч. посіб. / Є.І. Григоренко, О.С. Передерій. Х.: ХУПС, 2010. 171 с.
16. Кравченко В.В. Конституційне право України: [навч. посібн.]. Вид. 6-те, виправл. і доповн. К.: Атіка, 2008. 592 с.

17. Конституційне право України : темат. слов. / М-во внутр. справ України, Харк. нац. ун-т внутр. справ, Херсон. юрид. ін-т; [упоряд.: Галуцько В. В. та ін.; за ред. В. В. Галуцька]. Херсон: Херсон. міська друк., 2010. 131 с.

18. Муніципальна влада в Україні : проблеми теорії та практики. / О. В. Батанов; [відп. ред. М. О. Баймуратов]; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. К.: Юрид. думка, 2010. 653 с.

19. Стецюк П.Б. Основи теорії конституції та конституціоналізму : курс лекцій. Ч. 1. Львів : Астролябія, 2003. 232 с.

20. Стрижак А. Конституція України в актах Конституційного Суду України (аналітичний огляд та коментар). К.: Ін Юре, 2010. 629 с.

21. Теліпко В.Е. Конституційне та конституційно-процесуальне право України : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закладів. Київ : Центр навчальної літератури, 2009. 568 с.

22. Тодька Ю.Н. Президент України: конституційно-правовий статус: монографія / Ю. Н. Тодька, В. Д. Яворський ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, Акад. прав. наук України. Х. : Факт, 1999. 256 с.

23. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. К.: "Укр. енцикл.", 1998.

Інформаційні ресурси:

1. Верховна Рада України: Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. URL: <http://www.rada.gov.ua>

2. Верховний Суд: Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/>

3. Конституційний Суд України : офіційний веб-сайт *України* [Електронний ресурс]. URL: <http://www.ccu.gov.ua/>

4. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>

5. Інститут громадянського суспільства : Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. URL: <http://www.csi.org.ua>.

6. Президент України : веб-сайт офіційного інтернет-представництва Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua/>

7. Судова влада України : офіційний веб-портал [Електронний ресурс]. URL: <http://court.gov.ua/>

8. Урядовий портал : єдиний веб-портал органів виконавчої влади України [Електронний ресурс]. URL: <http://www.kmu.gov.ua/>